

NIEUWSBRIEF

SOENNES
SWAERDES

nr. 16 - juni 2023

Zutendaalse canon

“Te Zutendaal, grens van Kempen en leemstreek, luidde men vroeger de grote klok, als men een piering vond. En een kraai, die een nest bouwde in de Zutendaler bossen en juist begeven was met de zorgen van de kinderkamer, had zich een piering gevangen in het nabije vette Munsterbilzen. Ze vloog thuiswaarts en de piering kronkelde zich wanhopig rond haar bek en wreef zijn ringen rond haar ogen. Niet gère bij! ‘Houd U stil’, zei de kraai, ‘of ik laat U vallen’. ‘Waar zijn we’, vroeg de piering. ‘Boven de Kempen, in Gewaai’. ‘Neen, dan niet, vreet me dan maar liever op’.”

Begin mei stelde een fiere Vlaamse minister de intussen veelbesproken Vlaamse Canon voor aan het publiek. Een dikke turf van meer dan 300 bladzijden met 60 vensters of thema's, die je de mogelijkheid geeft om op relatief korte tijd de belangrijkste gebeurtenissen, personen, feiten uit de geschiedenis van Vlaanderen chronologisch te leren kennen. Het woord 'canon' komt uit het Grieks en betekent 'meetlat', 'richtsnoer'. Een canon geeft dus aan wat belangrijk genoeg is om door een gemeenschap, een volk, een groep mensen gelezen, bekeken,

beluisterd of gekend te zijn. Een canon vertelt de geschiedenis en cultuur van een bepaald gebied. En ja, ook wij gaan een poging wagen om een volwaardige Canon van Zutendaal samen te stellen.

Hoe gaan we dat doen? In de eerste plaats roepen we de hulp in van onze leden en sympathisanten. Jullie dus. We zullen, net als bij de Vlaamse Canon, met thema's, hoofdstukken en blikvangers werken. En keuzes moeten maken.

De vrij recente ontdekking van Celtic Fields op de Roelerheide geeft aan dat er zo'n 2500 tot 3000 jaar geleden in Roelen al mensen woonden en er hun (graan)akkertjes (Celtic Fields of raatakkers) bewerkten.

Inhoud

Zutendaalse canon	1-2
Biesterêi	3-5
Wêi ène Blêi	6
Erfgoedboom 2023	7-9
Piano Morte	10
Vrijwilligers	11
Merkwaardig	12
Vervlogen tijd	12

Deze nieuwsbrief ontvangen of lid worden van Soennes & Swaerdes?

Wil je graag op de hoogte blijven van het reilen en zeilen van Soennes & Swaerdes?

Heb je interesse in erfgoed?

Ben je actief als onderzoeker van de Zutendaalse geschiedenis?

Is plaatselijke heemkunde jouw ding?

Lees je graag artikelen over de eigen streek?

Schrijf je dan snel in als sympathisant of actief lid via info@soennesenswaerdes.be

Sjaolhuus

Elke 1ste en 3de zondag van de maand open (behalve tijdens schoolvakanties en op feestdagen) van 10 tot 13 uur of op afspraak.

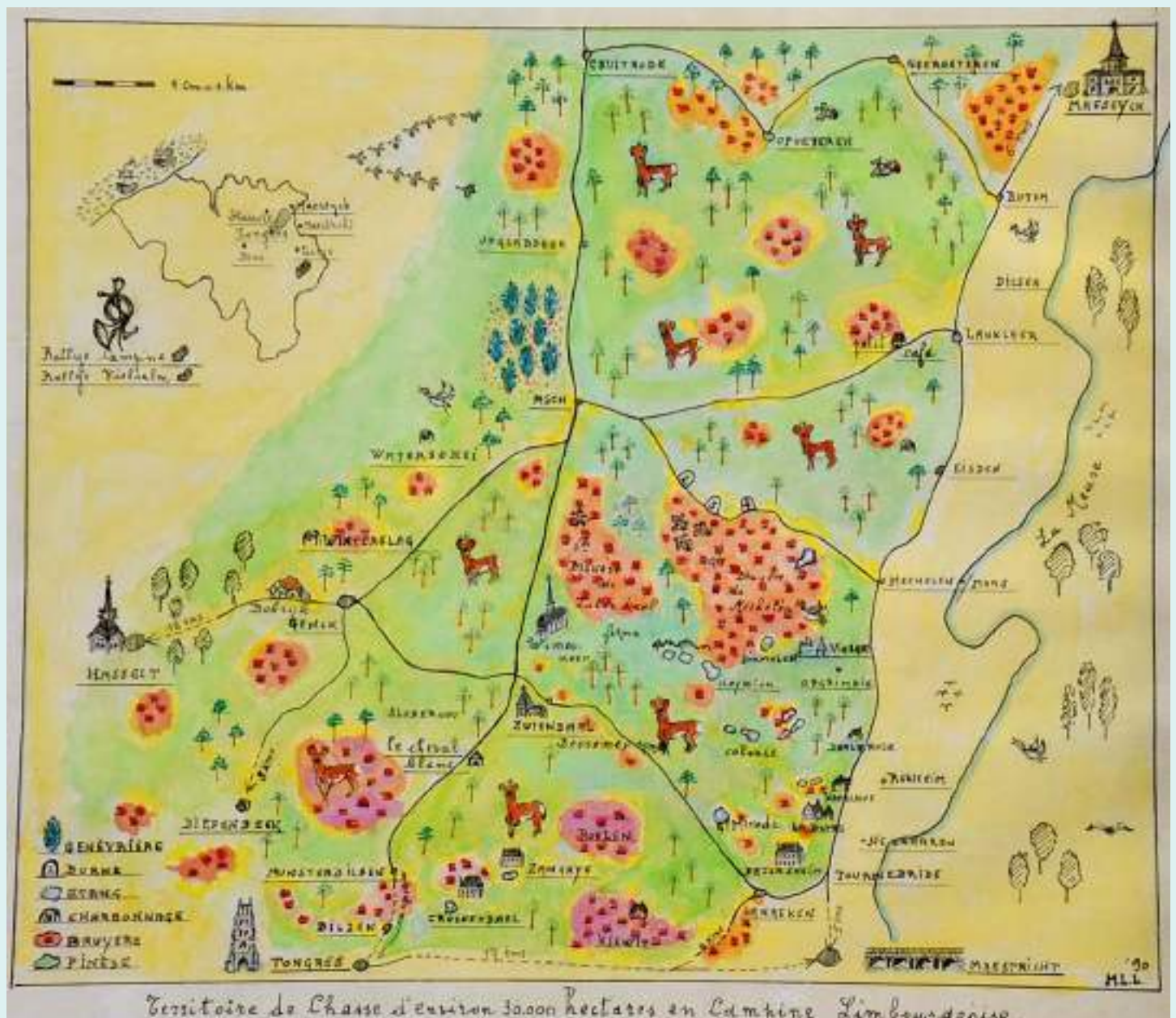

We vertrekken van het huidige Zutendaal, zoals dat vandaag bestaat, en geven alvast een voorzet waarvan we denken dat die onderwerpen omvat die zeker aan bod moeten komen:

- de ontstaansgeschiedenis, geologisch, geografisch, met de oudste waarnemingen, geschriften, grenzen, ... (zie afbeelding op de vorige pagina)
- de geloofsgeschiedenis met het 'stift' van Munsterbilzen, de O.-L.-V.-kerk, de Witheren van Averbode en de pastorie, de Mariaverering, ...
- de politieke geschiedenis met de Graven van Loon, het Prinsbisdom Luik, gehuchten, de gemeentepolitiek, ...
- de oorlogen: schansen, vliegveld in Wiemesmeer, de vredesboom, ...
- bodem en grondstoffen: de zand- en kiezelontginningen, de vondst van steenkool, ...
- landbouw en landschap: heidevlakten, beekvalleien, kleine landschapselementen, ...
- het verenigingsleven: de schutterijen, de Sint-Hubertus-

- vereniging, de katholieke verenigingen, de Geschied- en Heemkundige Kring, de cultuur-, sport- en jeugdverenigingen, ...
- mobiliteit: de tram, het Albertkanaal, de E314, fietsen, ...
- het onderwijs: Dochters van het Kruis, de gemeenteschool, ...
- ambachten, handel, nijverheid en industrie: FN, Ebema, schrijnwerkersfamilies, ...
- vrije tijd en toerisme: Broeder Bertus, jeugdhemen, campings, tweede verblijven, Lieteberg, ...
- speciale mensen: kanunnik Coenen, pastoor Geurts, pastoor Vandebeeck, ...
- het Zutendaalse dialect, ...

Neen, als je een onderwerp weet dat in de Canon van Zutendaal opgenomen kan worden dan hoeft de grote klok niet geluid te worden zoals geschreven staat in het boek 'De Limburgsche Kempen' uit 1936. Met de 'piering' is het uiteindelijk ook goedgekomen. Hij is nu graag in Zutendaal. Zodus ... een mailtje of telefoontje volstaat. Wie inspiratie wil opdoen en de Canon van Vlaanderen wil inkijken die kan dat doen in het schoolhuis. Nog een prettige vakantie.

Adellijke families en notabelen hadden tijdens de eerste helft van de 20ste eeuw in de Limburgse Kempen een aaneengesloten jachtgebied van ongeveer 30.000 ha. Hun aanwezigheid en activiteiten waren de kiem voor de latere Sint-Hubertusvieringen.

(uit: Carnets d'un veneur en bruyère - Trente ans de laisser-courre en Campine - dagboek van chevalier Édouard Lagasse de Loch)

Terugblik Erfgoedweek 2023

Schoolproject

Van zodra het thema 'Beestig' voor de erfgoeddag 2023 werd bekendgemaakt vonden we dit meteen een inhoudelijk sterk projectwaardig thema dat we omdoopten tot BIESTERËI, dat we ook deze keer op de eerste plaats wilden lanceren in de lagere scholen om de jonge generatie te prikkelen en hun interesse voor erfgoed aan te wakkeren. Hun enthousiasme zou, indien een geslaagd project, ongetwijfeld een bredere betrokkenheid van ook de volwassenen uitlokken.

En of het een geslaagd project werd ... alle ingrediënten waren aanwezig. Een sterk geactualiseerd verhaal gebaseerd op het Bijbelverhaal 'De ark van Noah', de prachtige boerderijlocatie 't Gebroek met een bijzonder aanbod van dieren en onwaarschijnlijke vertelplekken die de fantasie op hol deden slaan. Een bataljon aan vrijwilligers van vertellers, gidsen en acteurs die gedurende een ganze week met boeiende, soms vreemde fantastisch beestige verhalen op de proppen kwamen en ons onderdempden in de sfeer van het vroegere boerderijleven met een knipsoog naar het heden en de toekomst.

Aangespoord door de beleving van het boerderijbezoek verdiepten de leerlingen zich nadien op school aan de hand van bijkomende verhalen, teksten en beeldmateriaal in het thema 'Biesterëi' waarin de samenleving met dieren, dierenrechten, het nut van dieren vroeger en nu en de actuele, o zo belangrijke problematiek van de biodiversiteit niet onbesproken bleven. Met deze erfgoedactiviteit keken we terug naar het verleden om te kijken waar we nu zijn aanbeland, om vervolgens vooruit te blikken naar de toekomst.

We mogen aannemen dat de leerlingen hebben ervaren dat het immateriële erfgoed een grote invloed heeft op het leven van vandaag en dit van de toekomst.

Een dikke duim voor de 42 vrijwilligers van het scholenproject Biesterêi en Wêi ènne blêi weer onvergetelijke evenementen maakten:

Coördinatieteam Soennes & Swaerdes: Frans Beckers, Lucie Bijmens, Vital Nijst, Laurent Bijmens, Armand Put, Kylie Muffels

Verhalenschrijvers en -vertellers: Jos Cops, Jos Bastiaens, Ellen Heymans, Eva Put, Griet Liebens, Ine Ubben, Mariet Stulens, Mieke Gonnissen, Jean Cops, Luc Vanhelfmont, Piet Martens

Acteurs: Arlette Oyen, Gerda Bijmens, Karin Enis, Eddy Giraerts, Erik Vandamme, Hendrik Bijmens, Jean Hensen, Rich Glöckemann, Roeland Bijmens

Losse medewerkers: Louis Koopmans, Louis Op de Camp, Jos Bamps, Arnold Driessen, Jos Lenaerts, Els Op de Camp, Gudrun Nijs, Tom Geraerts, Jolanda Swennen

Enkele fijne reacties van leerkrachten:

“Ik wil jullie heel erg bedanken voor het inhoudelijk heel sterk les-senpakket. Ik verspreid de lessen over een aantal weken, omdat ze toch wel de nodige aandacht verdienen. De filmpjes zijn zeer boeiend, de foto’s aan het begin worden uitvoerig besproken in een kringgesprek, de activiteiten die jullie er bij hebben verzonnen vielen in de smaak en de nabespreking blijft zeker hangen. We hebben ook genoten van de dag op de boerderij, zowel de twee verhaaltjes als de rondleiding waren boeiend. De kinderen zullen dit niet snel vergeten en dat is de bedoeling, toch?”

“Ik ben met mijn klas aan de slag gegaan met de vijf activiteiten uit het gekregen mapje en wil jullie hier graag voor bedanken. Ik vond de uitgewerkte lessen zeer boeiend en duidelijk uitgeschreven en voorzien van veel beeldmateriaal. Het was heel fijn om op deze manier les te geven over dit onderwerp.”

Wêi enne BLÊi

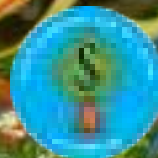

De tweede editie van Wêi enne Blêi sloot naadloos aan op het scholenproject. Het thema Biesterêi werd doorgetrokken tijdens het weekend van 22 en 23 april. De boerderijdieren lieten zich weer aaien en bewonderen ondanks het minder stabiele weer dat zorgde voor een niet zo grote publieksopkomst. Zowel de acteurs als de vertellers bleven echter in hun rol en ontvingen de bezoekers met de nodige sympathie en aandacht. Daarnaast kon men terecht bij de drankstand of in de serre die voor de gelegenheid omgebouwd was tot theehuis. Ook de film- en fototentoonstelling was nog te bezichtigen en de liefhebbers konden op zaterdag een 'akker'-demonstratie met boerenpaarden bijwonen of zowel op zaterdag als op zondag een fijne beverwandeling maken onder begeleiding van natuurgids Jos Bastiaens.

VIERING ERFGOEDBOOM VAN HET JAAR

Baaim baaim

Tekst & muziek: Stijn Segers

1. Baaim baaim

Kom mêt uut

Drinket waoter uutte groend

Kom nui mêt 's loere

Ierste van den oere

Laot dich hêij nuiw mêt ins ziehn

2. Stam stam

Gangk emuug

Zeeket leech en gank emuug

Wèèr d'n allergroetste

Laot aos 's wiehd kiekke

Laot dich hêij nuiw mêt ins ziehn

3. Tak tak

Rèktich uut

Maoktich braeid ên rèktich uut

Wèèr d'n allerbrêidste

Gèèf aos hêij gêt keelte

Laot dich hêij nuiw mêt ins ziehn

4. Bloed bloed

Wèèr mêt green

Eètet leech ên wèèr mêt green

Wèèr d'n allersjünste

Maok de loch weer ziehver

Laot dich hêij nuiw mêt ins ziehn

5. Krak boem

Doennerslaog

Kèttingzèèg of doennerslaog

Soems viltet gêt tieège

Bèim bliehve nee lèève

Üts gun vèè aos nee mie ziehn

6. Baaim baaim

Nee getreerd

Haatich raech ên nee getreerd

Laot d'n vrèch mêt valle

Dwaerge wèère reuze

Kosteve ze nuiw mêt ziehn

Op 29 mei 2023 vierden meer dan 200 Zutendalenaars voor het derde jaar op rij de Erfgoedboom van het Jaar. Dit jaar kreeg Soennes & Swaerdes niet alleen de hulp en steun van de gemeente maar ook van Natuurlijk Zutendaal en het IOED (Intergemeentelijke OnroerendErfgoedDienst) Kempen-Maasland. In onderling overleg werd de prachtige zilverlinde op de speelplaats van lagere school De Parel (de voormalige 'Jongensschool') tot Erfgoedboom 2023 gekroond.

Op pinkstermaandag werd de boom dan de nodige eer gebracht door de bevolking van Zutendaal. Op het zonovergoten pleintje klonken de jubelende klanken van sprekers en zangers. Schepen van milieu Dirk Smits heette iedereen welkom en waagde het zowaar om zijn speech gedeeltelijk in het Zutendaals dialect uit te spreken. Katrien Bollen van het IOED schetste het belang van erfgoedbomen in het algemeen en wees op de pioniersfunctie van Soennes & Swaerdes omtrent het gepast eren van erfgoedbomen.

Armand Put had het genoeg om de lofredenaar en de zangkoortjes van dienst aan te kondigen. Na de poëtische 'laudatio voor een zilverlinde', uitgesproken door ex-leerling en ex-Zutendalenaar Tom Lathouwers zong een kinderkoor, samengesteld uit leerlingen van de drie Zutendaalse scholen, het dialectlied Baaim Baaim van Stijn Segers. Tijdens de voorgaande drie weken begeleidden Jean Cops en Jolanda Swennen de enthousiaste leerlingen om dit huzarenstukje tot een goed einde te brengen. 18 van de 19 zangertjes spraken namelijk geen Zutendaals.

Aansluitend zong het Boomkoor samen met de aanwezigen de Ode aon n'n aaë Baaim, de erfgoedboomhymne die ook vorig jaar al werd gebracht. Ten slotte trakteerde de gemeente op koffie en vlaai en werd in een gemoedelijke sfeer en wat muziek gezellig bijgebabbeld in de schaduw van de prachtige Erfgoedboom 2023.

Hier past een dikke duim voor de domeinwerkgroep dialect, het kinderkoor, het Boomkoor, Stijn Segers, Tom Lathouwers, Jean Cops, Jolanda Swennen, Mario Maes, Liesbeth Lens, Thérèse Wypychowska, Els Aerts, de gemeente, het IOED en Natuurlijk Zutendaal.

Dirk SMITS, milieuschepen

Katrien BOLLEN, IOED

Armand PUT, S & S

Tom LATHOUWERS, oud-leerling

DAAR STA JE DAN
 DE PAREL VAN DE SPEELPLAATS
 STEEDS EEN LUISTEREND OOR
 AL DECENNALANG DE GROOTSTE KINDERVRIEND
 NÁ SINTERKLAAS
 GING NIET TELOOR
 (...)

 HULDE AAN DE ZILVERLINDE
 EEN ONTMOETINGSBOOM
 IN PARKEN, BREDE STRATEN EN IN LANEN
 HIER STAAT EEN MEER SPONTANE
 HIER MAG JE SPELEN, ZINGEN EN DANSEN
 KRIJGT IEDEREEN GELIJKE KANSEN
 (...)

 WE ZIJN MAAR AL TE BLIJ DAT JIJ
 NIET EINDIGDE ALS MEUBELSTUK OF BEZEMSTEEL
 ZO WAREN ER MAAR AL TE VEEL

DIE ZEER GESCHIKT MET HUN LICHT GEKLEURDE HOUT
 MAKKELIJK BEWERKT WERDEN
 HELAAS VOOR HEN GING HET NOG FOUT
 (...)

 MIJN TEERBEMINDE ZILVERLINDE
 AL ZAL JE GLADDE BAST LANGZAAMAAN VERDWIJNEN
 DIE LOODGRIJZE STAM VAN JOU BLIJFT SCHIJNEN
 IK KAN JE AL JAREN NIET MEER OMARMEN
 JIJ BENT TE GROOT
 MAAR HEBT NOG STEEDS DIE CHARME
 (...)

 WIJ LOVEN ONZE BOOM
 EEN LOOFBOOM NIET MET ZILVER MAAR MET GOUD
 NIEMAND WEET PRECIJS HOE OUD
 DAT VRAAG JE NIET AAN EEN DAME
 DE ZUTENDAALSE ZILVERLINDE
 BRENGT JONG EN OUD WEER SAMEN

(fragmenten uit de 'Lofrede
 voor een oude zilverlinde'
 van Tom Lathouwers)

*Baaim baaim
Nee getreerd
Haatich raech ên nee getreerd
Laot d'n vrèch mêt valle
Dwaerge wèere reuze
Kosteve ze nuiw mêt ziehn*

Ode aon n'n aaë Baaim

(refrein)

*Jao, ziechem dao stuuën
èn wind ên èn wèer
D'n tiehd blèift guuën
spèelt mèt z'n klèer*

*De fors, vèl gegève
zù griets ên mèt kraach
Hèè 's altièhd vol lèève
op waach daog ên naach*

TOUR

PIANO MORTE

Midzomeravond

Drie pianoconcerten maakten de zomeravond

21.6.2023

Sjaolhuus, Schoolstraat 8, Zutendaal

In twee glasoverzichten van songs uit MUURD en MORTEFONICA, eentje van een zingende kapelaan en een klimm van het nieuwe album in de Zutendaal-trilogie.

Loes Gerits - piano en stem
Stijn Segers - piano en stem
Bert Hornikx - piano en electronica

De set wordt gespeeld op drie schone momenten van de langste dag van het jaar:

16:57 "Ruugsoen"
(tijdens de zonnewende)

21:15 "Sjietstreek"
(tijdens de voorzonovergang)

23:20 "Sonnepaaf"
(naar de kortste nacht)

Beperkt aantal plaatsen per set!
meervoer via info@soenneswaerdes.be
art. vermelding van het aantal personen
en het uur van de set.

Seizuster de songs op tourbladour.be

Piano Morte

Enkele weken geleden kochten de 'Vrienden van Piet Meertens' de buffetpiano waarop de Zingende Kapelaan destijds nummers componeerde. Ze kozen ervoor om de piano in bruikleen te schenken aan Soennes & Swaerdes. Hij staat nu in het gezellige cafeetje in het Sjaolhuus waar Stijn Segers op midzomeravond 21 juni laatstleden gratis het akoestisch concert Piano Morte speelde met hoofdzakelijk liedjes in het Plat Ziettendels. Stijn werd geflankeerd door Loes Gerits (piano en zang) en Bert Hornikx (piano en electronica). Tijdens de 3 sessies hoorden we naast enkele nummers uit Muurd ook songs van de LP Morte-fonica, een voorproefje uit Haeivers (de nieuwe plaat die in de steigers staat) en een erg originele bewerking van Piet Meertens' Als een Stralende Zon. Ondanks de titel van het concert klonk de piano levendiger dan ooit.

Hopelijk was dit concert het begin van een lange reeks muziek- of andere optredens in het Sjaolhuus. Plaatselijk talent uit Zutendaal is altijd welkom. De domeinwerkgroep Dialect van Soennes & Swaerdes denkt er alleszins al aan om op geregelde tijdstippen zangavonden te organiseren. Een zangboekje is alvast in voorbereiding.

Avond voor de vrijwilligers

Op vrijdag 23 juni nodigde Soennes & Swaerdes alle vrijwilligers uit die de voorbije maanden hielpen bij de erfgoedevenementen. Vanaf 19 uur werd met veel plezier nagekaart in het cafeetje en op het terras van het Sjaolhuus. Als dank voor het vele vrijblijvende werk trakteerde Soennes & Swaerdes tijdens deze heerlijke, gezellige zomeravond op koele drankjes en een lekkere hap.

Merkwaardig voorwerp

In de collectie Oude Voorwerpen van Soennes & Swaerdes vinden we een vreemde bokaal met daarop een deksel en een molensysteem waarmee men manueel kunstig geconstrueerde houten schoepen aandrijft.

De letters op de glazen bokaal zeggen ons dat het gebruiksvoorwerp uit de USA afkomstig is, meer bepaald uit de Dazey Churn & Manufacturing Co. in St.-Louis, Missouri.

In het begin van de 20ste eeuw ontwikkelde een zekere E.B. Jones dit kleine, glazen boterkarntoestelletje voor huiselijk gebruik. Nathan Dazey kocht Jones' kleine handeltje en produceerde de toestelletjes tot ongeveer 1945.

Hoe het exemplaar op de foto in de collectie van de erfgoedbeweging is geraakt, is niet duidelijk.

Op het internet vind je een demonstratiefilmpje dat ons leert dat je toch wel een half uurtje werk hebt om een liter melk tot boter om te toveren.

Vervlogen tijd

De zandontginning in Papendaal, eind jaren '60. De tweede plas (huidige vis- en duikvijver) was er nog niet.

Let rechtsboven op de enkele huizen die er destijds stonden. Zutendalenaren zullen ze zeker nog herkennen. Tijdens de daaropvolgende jaren onstond de huidige woonwijk Papendaalheide.

